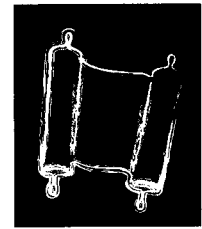
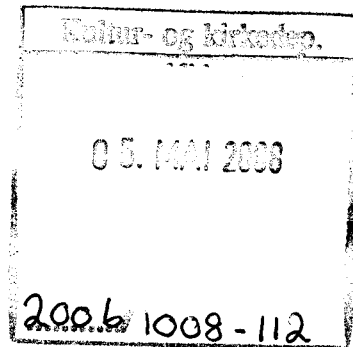

Jødisk Museum i Oslo
Calmeyers gate 15
0183 Oslo

Kultur- og kirkedepartementet
Kulturavdelingen
v/Christine Hamnen
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

JØDISK MUSEUM
OSLO

Oslo, 2. mai 2008
Journalnr.126/08

Oppfølging av UNESCOs konvensjon om immateriell kulturarv

Jødisk Museum i Oslo viser til brev fra KKD av 25. mars, hvor det bes om å komme med innspill i tilknytning til UNESCOs konvensjon om immateriell kulturarv. Nedenfor følger en orientering om Jødisk Museum i Oslos formål og funksjoner, igangsatte oppgaver og aktiviteter, samt framtidige planer og tanker i tilknytning til det.

Jødisk Museum i Oslos formål og funksjoner

Jødisk Museum i Oslo etableres nå i den forhenværende synagogen i Calmeyers gate 15 i Oslo. JMOs hovedformål er å ivareta og formidle kunnskap om jødisk religion, kultur, tradisjon og historie i Norge, noe som skjer gjennom de tre hovedfunksjonene museum, kunnskapssenter og kulturhus. Åpningen av museet under Jødiske Kulturdager den 6. til 9. september 2008, vil representere avslutningen på den første etableringsfasen og samtidig begynnelsen på en ny og bredere virksomhet.

Museet og kunnskapssenteret

JMOs kommende samlinger vil utgjøre selve grunnmuren i museet. Museets skal samle, bevare, forske på og formidle kunnskap om jødisk innvandring, liv og integrering i det norske samfunnet. Jødisk Museum er opptatt av all kulturell praksis tilknyttet jødisk liv og til jøder som kulturbærere av flere kulturer på samme tid. Med unntak av prosjektet "Norsk-jødisk dokumentasjon. Jødisk liv og historie i Norge", i regi av Norsk Folkemuseum, er det fortsatt mye ugjort innenfor dokumentasjon av dette temaet. Jødisk Museum har siden stiftelsen i 2004, og under hele etableringsprosessen til nå, prøvd å ta tak i dette ved å samle materiale som bevitner jøders hverdagsliv, høytider og livsriter her i Norge, og på den måten bidra til at noen snart glemte kulturtradisjoner blir ivaretatt og revitalisert, mens andre nyere kulturtrekk blir fanget opp, ivaretatt og løftet fram. Forvaltningen av denne kunnskapen vil foregå gjennom formidling i form av både utstilling, undervisning og kulturarrangementer.

Som nyetablert kulturinstitusjon har JMO ansvar for å dekke en stor kulturell bredde. Selv om museet allerede har gjennomført prosjektdefinerte arbeider, som for eksempel innenfor samtidsdokumentasjon, bærer det faglige arbeidet også stort preg av en balansegang mellom å samle siste rester fra en kultur som er i ferd med å forsvinne, som for eksempel det å beherske jiddish, og det å gripe tak i kulturtrekkene som nyere, jødiske innvandrere til Norge bærer med

seg og etablerer her. Per i dag har museet igangsatt dokumentasjons- og formidlingsprosjekter tilknyttet blant annet jiddishe eventyr og matkultur, som begge vil bli videreført i 2008 og 2009:

A: "Jødisk matkultur – identitet og tradisjoner"

Det jødiske hjemmet er en av de sterkeste institusjoner i jødisk kultur og tradisjon. Måltidene i hjemmet har en samlende funksjon både sosialt og religiøst og danner rammen om tradisjonsrike høytider gjennom året og ukentlige sabbater i familien. Mattradisjonene er sentrale i helligdagsfeiringene. Hver høytid har sine spesielle retter, i mange tilfeller tillagt stor symboleffekt. Å samles rundt disse måltidene er noe av "limet" som har holdt jødene samlet i diasporaen gjennom mer enn 2000 år og jødene har på denne måten skapt rike kulinariske tradisjoner. Maten representerer en stor og viktig del av jødisk identitet. Under Jødiske Kulturdager i september 2008 arrangerer JMO en familiefestival med presentasjon av jødisk matkultur fra mange land og tradisjoner. På bakgrunn av innsamlingen av oppskrifter og historier til dette arrangementet, ønsker JMO å gi ut en bok om jødisk matkultur i Norge, som grunnet overføring mellom generasjoner og nyere innvandrere, er levende, tradisjonell og fornyende på samme tid. Etter hvert ønsker museet også å finne nye måter å videreføre og formidle denne erfaringskunnskapen på.

B: Jødiske eventyr gjenfortalt av Eva Scheer

Eva Scheer var en norskjødisk forfatter og journalist som vokste opp i en av de større, tidlige jødiske innvandrerfamilier. Hennes bestemor, Golde Scheer fra Litauen, var en kjent historieforteller med røtter i en gammel, og snart glemt, jødisk tradisjon. Hun samlet ofte sine barnebarn rundt seg i Oslo og var en av de få som virkelig fortalte fra "gamlelandet"; hverdagsberetninger, legender, eventyr og spøkeshistorier. Historiene ble fortalt på jiddish og ga også innblikk i den fattige, truede, men også sterke og nære jødiske hverdagen i stetlene i øst. Den gamle jiddishe kulturen innvandrerne brakte med seg, ble nærmest utradert i Norge gjennom Holocaust og de gjenlevende av 2. generasjon er nå borte. Eva Scheer forsto tidlig betydningen av å ivareta denne rike kulturskatten, og etter krigen, som den eneste i Norge, samlet og gjenfortalte hun en del av disse egenartete fortellingene så preget av kjærlighet, varme og jødisk humor. JMO planlegger å utgi en eventyrbok bygget på jødiske eventyr og legender basert på den gamle østeuropeiske, jiddishe fortellerkulturen.

C: Framtidige prosjekter

Ideene og mulighetene er mange, og JMO har intensjoner om å arbeide med mange innfallsvinkler til jødisk kultur i årene som kommer. Nedenfor presenteres temaer, noen fortsatt på idébasis, andre til dels igangsatt:

- Språk: Mye kultur bæres og videreformidles gjennom språk. I norskjødisk sammenheng handler dette i stor grad om jiddish, som har kommet til Norge sammen med jødiske innvandrere fra Øst-Europa. Med andre verdenskrig ble den jiddishe kulturen nærmest likvidert, og i 2008 er det kun få personer igjen som snakker jiddish i Norge. For museet vil det være viktig å dokumentere denne kunnskapen, ta vare på den og bruke den i formidlingssammenhenger. JMO har også planer om å kunne bidra til en revitalisering av språket, og har allerede vært i samtaler om samarbeid med Det jødiske museum i Trondheim, Yivo Institute for Jewish Research i Litauen og Wrocław centre of Jewish Culture and Education i Polen. En måte å revitalisere jiddish på vil være å holde kurs i jiddish. Selv om størsteparten av jøder i Norge har vært tilknyttet den ashkenaziske tradisjonen, hvor man tradisjonelt sett har snakket jiddish, har det etter hvert også bosatt

seg jøder i Norge med en sefardisk bakgrunn, og dermed en tilknytning til språket ladino. Dette vil det også være interessant å gripe tak i for museet.

- Musikk og sang er også viktige kulturbærende elementer. JMO har gjennom alle sine kulturarrangementer aktivt brukt artister som viderefører de ulike tradisjoner, som for eksempel klezmer. Museet har også samlet noe materiale om jødiske kunstnere, noe som ikke minst kommer fram i temporærutstillingen "Friheten vinnes ikke bare én gang...", som åpnes 8. september i år.
- Minnesmerker: Jødisk Museum i Oslo har igangsatt et arbeid med å få oversikt over, og samle informasjon om, minnesmerker over jøder i Norge. Det arbeides ikke aktivt med dette per i dag, men etter hvert ønsker museet å utarbeide en database over minnesmerkene, som vitnemål på jødisk liv i det ganske land.
- Humor: Humor er viktig i enhver kultur, og i jødisk kultur har det vært en overlevelsesstrategi i århundrer. Jødisk Museum har begynt å samle jødiske vitser og visdomsord. Første skritt på veien har vært museets publikumstolett, hvor et bredt utvalg av jødiske vitser og visdomsord er blitt malt som dekorasjon på veggene. På denne måten er toalettet blitt et rom for formidling av jødisk humor, og på den måten en integrert del av museets kulturformidling.

Kulturhuset

Siden overtakelsen av deler av de verneverdige synagogelokalene i 2005, har Jødisk Museum holdt dørene åpne for publikum, både gjennom kulturarrangementer, undervisning og hyppige publikumsbesøk. Til tross for at Jødisk Museum ennå ikke er offisielt åpnet, har over 2000 personer i alle aldre har fått kunnskap om norskjødisk kultur gjennom temporærutstillinger, konserter, foredrag, teater, stand up-show og tradisjonsformidling. Jødisk Museum ønsker å bygge bro mellom den jødiske kulturen og resten av det norske, flerkulturelle samfunnet, og har derfor gjennom hele dette arbeidet vært opptatt av å løfte fram jødiske kunstnere både innenfor musikk, teater osv, som kulturbærere. Det største kulturarrangementet i JMOs historie til nå, er Jødiske Kulturdager fra 6. – 9. september i år, som vil bli holdt i anledning den offisielle åpningen av Jødisk Museum i Oslo. Her vil den norskjødiske immaterielle kulturarven komme til syne gjennom matfestival, konserter, stand up-show og teater. Et program vil bli lagt ut på museets hjemmeside: www.jodiskmuseumoslo.no

Kulturminnet – den forhenværende synagogen i Calmeyers gate 15

JMO holder hus i et verneverdig synagogebygg i Calmeyers gate 15 i Hausmannskvartalet. Bygget er registrert på Riksantikvarens "Gul liste". Fra bygget sto ferdig som synagoge i 1921, fram til deportasjonen i 1942, var det etter norske forhold et stort og aktivt jødisk miljø i denne delen av Oslo. Dette blomstrende livet fikk sin bråe slutt med den jødiske katastrofen, og etter det var det verken mennesker eller ressurser til å holde synagogen i drift. Det Mosaiske Trossamfund brukte synagogebygget noe til foreningsvirksomhet til utpå 1950-tallet, men i årene fram til vår tid er det i hovedsak brukt som fabrikk- og lagerlokaler og er ikke lenger i menighetens eie. Fra 2005 har JMO leid 1/3 av bygget, og vil kanskje kunne overta ytterligere areal i 2009. Jødisk Museum ser seg selv som viktig og riktig middel i forvaltningen og ivaretagelsen av dette kulturminnet.

Europarådets rammekonvensjon om ivaretagelse av nasjonale minoriteters kultur

UNESCO-konvensjonen har sitt hovedperspektiv rettet mot "kunnskap i å utføre/framføre immateriell kunnskap, ikke om", som det står presisert i brevet fra KKD av 25. mars. Dette samsvarer med sentrale artikler i Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, hvor minoritetenes rett til aktiv deltakelse i ivaretagelsen og formidlingen av egen

kultur og historie presiseres. Konvensjonen ble ratifisert av den norske stat i 1999. Jødisk Museum i Oslo har hele tiden arbeidet aktivt og bevisst for å få dette til, og etterstrebet å kombinere levd kunnskap med kulturfaglig kunnskap på best mulig måte. For museet er det den største, og udiskutable, selvfølge at man som bærer av en spesiell kultur, som det store flertall har liten kunnskap om, er aktør i forvaltningen av denne.

Jødisk Museum håper at orienteringen ovenfor er tilfredsstillende, men bidrar gjerne med ytterligere informasjon, hvis ønskelig. Departementet vil også finne oppdatert informasjon på museets hjemmesider: www.jodiskmuseumoslo.no

Vennlig hilsen

Beate Strøm

Prosjektleder

Jødisk Museum i Oslo